

inspire

02 || 2019

Tijdschrift voor charismatische
& evangelische theologie

- Bijbel en ecologie
- Minder consumeren, meer genieten
- Inheemse en migrantenkerken

www.tijdschriftinspire.nl

Heilzame presentie als missionair kompas

– door Bert Roor –

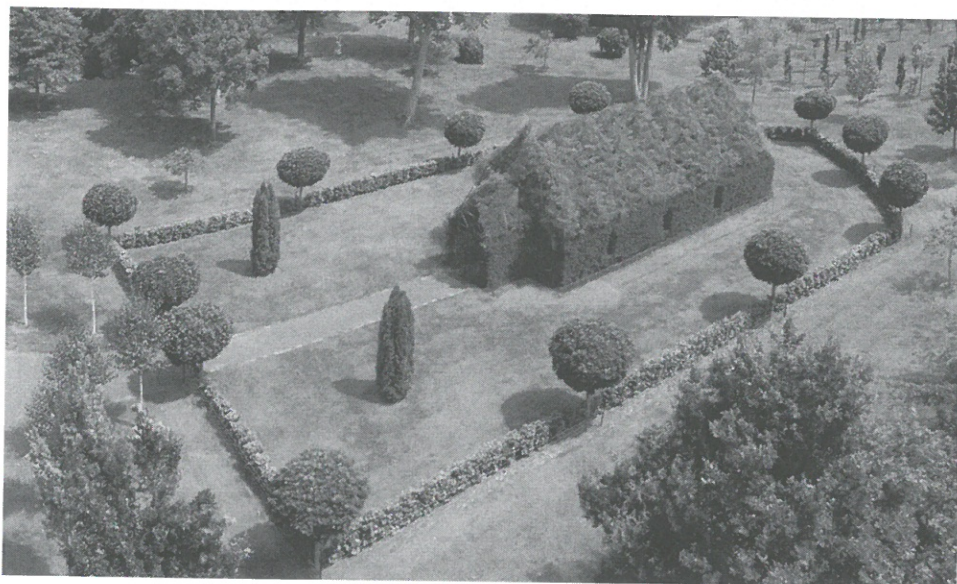

Foto: Groene kerk

Onze overtuigingen geven richting aan ons handelen. Dat geldt ook voor ons missionaire denken en handelen. Onze missionaire visie werkt als een missionair kompas, als een richtingwijzer in onze zoektocht naar hoe we het evangelie in onze tijd hoorbaar en zichtbaar kunnen maken. We kunnen missie, opgevat als onze bijdrage aan Gods missie in deze wereld, versmallen door ons te focussen op één van de opdrachten die God aan zijn kerk heeft gegeven. Wanneer we dat ene aspect isoleren en verabsoluteren trekken we zending scheef en belemmeren we de vormgeving van 'missie in context'. Alleen wanneer we concrete situaties van mensen in de samenwerking met hun omgeving (afkomst, cultuur, gemeenschap, samenleving) serieus nemen, kan het heil van God in zijn volle breedte en diepte betekenisvol worden. In dit artikel wil ik verkennen hoe het begrip 'heilzame presentie' ons kan helpen in onze roeping om missionair present te zijn in de samenleving, in het bijzonder als het gaat om onze inzet voor sociale en ecologische gerechtigheid.

Recht doen aan de context

Het bekende zendingsbegrip *integral mission* is ontstaan in reactie op Noord-Amerikaanse evangelieverkondiging in Latijns-Amerika die voorbij ging aan grote maatschappelijke problemen als armoede en onderdrukking. Hier ligt een duidelijke parallel met de kritiek die Moses Alagbe in zijn bijdrage geeft op de pentecostals. Vandaar dat de toen nog jonge theologen René Padilla en

Samuel Escobar op het evangelische zendingscongres in Lausanne (1974) pleitten voor *mission intégral*.¹ Vanaf dat moment heeft deze benadering meer en meer aan kracht gewonnen en is deze vervlochten geraakt met het concept van *wholistic mission* in oecumenische zendingskringen. De nadruk op sociale gerechtigheid en de relevantie van de kerk in de samenleving kan echter op haar beurt ook weer doorslaan naar wat Paul Bendor-Samuel *doughnut wholism* heeft genoemd, holisme zonder kern, missie zonder evangelisatie.² Een soortgelijke waarschuwing geeft Alagbe wanneer hij Nederlandse protestante kerken oproept om niet alleen te focussen op materiële armoede, maar ook aandacht te geven aan geestelijke armoede. Zijn vurige inzet voor een rechtvaardige behandeling van migranten en migrantenkerken, komt voort uit een diepe geestelijke betrokkenheid op Christus die naar de aarde kwam om herstel te brengen in elk aspect van het leven. Het feit dat onze cultuur in grote mate vijandig of juist onverschillig staat ten opzichte van de christelijke boodschap, ontslaat de kerk niet van de opdracht om dit goede nieuws ook nu te delen en te laten zien waarom het ook in onze tijd bevrijdend nieuws is. Dat roept de vraag op naar een missionair kompas dat op evenwichtige wijze de weg kan wijzen in de dienst aan God en de naaste in onze Nederlandse samenleving. Evenwichtig in die zin dat het ruimte schept voor alle 'five marks of mission' (zie inleiding) en voor een voortdurende afweging van waartoe God ons roept in onze concrete situatie en omstandigheden. Rotterdam is geen Roodeschool, de ene wijk is de andere niet, een puber is geen pensionado en een arts geen aannemer. Maar overal waar christenen leven en zich bewegen zijn zij, individueel, als stel of gezin, als geloofsgemeenschap of anderszins, geroepen om in woorden en daden het heil van God te delen dat zij zelf om niet ontvangen hebben.

Gods heil en onze presentie

In mijn promotieonderzoek ben ik op zoek gegaan naar de betekenis van diaconale praktijken voor de ontwikkeling van de missionaire presentie van protestantse kerken. In hoeverre leiden allerlei diaconale ervaringen in de samenleving tot leerervaringen voor de betrokken kerkleden? Werken deze leerervaringen ook door in hun geloofsgemeenschap doordat ze worden gedeeld en besproken? En onder welke voorwaarden dan? Voor de resultaten daarvan verwijs ik naar mijn proefschrift.³ In dit artikel wil ik aandacht vragen voor het missionaire concept 'heilzame presentie' dat zich al reflecterend op mijn onderzoeksvraag ontwikkelde. Het is een wederkerig begrip dat kan fungeren als missionair kompas voor christenen, kerken en christelijke organisaties. Tijdens lessen en lezingen merk ik dat het landt, dat het helpt om verbinding te maken met Gods missie in allerlei omstandigheden en daarbij

1 Padilla werkte zijn missionaire theologie later uit in: C.R. Padilla (2010), *Mission between the times. Essays on the Kingdom*. Carlisle: Langham Monographs.

2 P. Bendor-Samuel (2014), *Discipleship: Centre of Mission*. In: M. McNeal (red.), *Discipleship: Reclaiming Mission's Strategic Focus* (pp. 98-115). Kuala Lumpur: Interserve.

3 Bert Roor (2018), *Heilzame presentie. Diaconale betrokkenheid als leeromgeving voor protestantse kerken*. Utrecht: Boekencentrum.

over
naal
ving,
begri
(miss
predi
het he

Drie
wijst
wereld
'salvif
belich
is salv
(Gr. so
tweede
samer
en fait
met m
weersj
derde
(benefu
veel (k
vanzel
mogen
is gelij
vankeli
en sche
heilzaa
zijn Zo

Met mens
Al denl
mission
God zij

On
uit h
sche
dach
crete
en h

4 Zoals bij
for Mission
aanwezig.

Inspirare juni

over frustratie en schroom heen te stappen. Het geeft missionair en diaconaal lucht om te ademen en vrijmoedig present te zijn in de eigen leefomgeving, als kerkelijke gemeenschap, maar ook in het persoonlijke leven. Het begrip probeert recht te doen aan de volle breedte van de christelijke roeping (missie) en aan de reikwijdte van Gods heil, want – zoals een geïnterviewde predikant kernachtig samenvatte – ‘Het evangelie heeft zo’n reikwijdte dat het heil vervoegd wordt in allerlei facetten van het leven.’

Drie betekenissen komen samen in de term heilzaam. In de eerste plaats verwijst heilzaam naar het heil van God en Gods heilzame presentie in onze wereld. Onze menselijke geschiedenis wordt gedragen en omsloten door zijn ‘salvific presence’ die op een unieke en doorslaggevende manier onder ons is belichaamd in zijn Zoon Jezus Christus. Hij is God-met-ons. Zijn presentie is *salvific*, vol van reddende kracht. Het woord *salvific* is afgeleid van *salvation* (Gr. *soteria*) en duidt op heil, redding en verlossing. Heilzaam verwijst in de tweede plaats naar de heilzame presentie van christenen en kerken in de samenleving. In het Engels worden hiervoor begrippen gebruikt als *beneficial* en *faithful presence*.⁴ Christenen proberen vanuit hun geloof in Jezus Christus met mensen te zijn en Gods heil te delen in woorden en daden; Hem te weerspiegelen in wat zij zeggen en doen. Maar deze presentie kan in de derde plaats ook voor henzelf en hun geloofsgemeenschap heilzaam zijn (*beneficial, wholesome*) omdat zij in de ontmoeting met de ander wederkerig veel (kunnen) ontvangen van God en hun naaste. Kunnen, want dit is niet vanzelfsprekend. Het vraagt een open houding en de bereidheid en het vermogen om te reflecteren op wat in die ontmoetingen gebeurt. Deze houding is gelijktijdig sociaal en spiritueel, gericht op de medemens en op God, ontvankelijk voor wat Gods Geest mij in en door de ander wederkerig wil leren en schenken. Dat maakt het participeren in Gods missie tot een spannend en heilzaam avontuur, waarin God ook mij wil veranderen naar het beeld van zijn Zoon. Mijn motto is daarom: ‘Gods missie verandert mensen’.

Met mensen zijn

Al denkend ontstond er zo een werkdefinitie die richting kan geven aan het missionaire handelen in de volle betekenis van het woord, aan alles waartoe God zijn kinderen roept en zendt in deze wereld:

Onder heilzame presentie verstaan we alle manieren waarop mensen vanuit hun geloof in Jezus Christus met mensen zijn, zorg dragen voor Gods schepping en op gepaste wijze het heil van God delen in liefdevolle aandacht, trouwe contacten, priesterlijke gebeden, hoopvolle woorden en concrete daden en alles wat zij hierin wederkerig ontvangen en leren van God en hun naaste.

4 Zoals bijvoorbeeld: David E. Fitch (2016), *Faithful presence. Seven Disciplines that shape the Church for Mission*. Downers Grove: InterVarsity Press. Recent vertaald als: David E. Fitch (2018), *Merkbaar aanwezig. Zeven disciplines die de kerk vormen voor missie*. Apeldoorn: CLC Publicaties.

Het is een omschrijving in drie delen die (theo)logisch op elkaar voortbouwen. In het eerste deel gaat het over vanuit het geloof met mensen zijn, zoals God God-met-ons is. Met mensen zijn betekent: trouwe, liefdevolle relaties aangaan en het leven delen, ook het lot en het lijden dat mensen overkomt. We proberen het daarin in navolging van onze Heer zo lang en zo goed mogelijk vol te houden, soms zelf uit te houden tot de dood er op volgt. Dat is de radicaliteit van de christelijke presentie. Het betekent ook in de spanning gaan staan van maatschappelijk onrecht en doen wat nodig is. Niet weglopen voor lastige besluiten of situaties, indien nodig je nek uitsteken, de beluiden en vuile handen maken. Heilzame presentie betekent daarom ook kritische participatie in politiek en samenleving, zoals Christus niet aan de kant bleef staan maar zijn stem verhief tegen hoogmoedige, op zichzelf gerichte machthebbers en geïnstitutionaliseerd onrecht. In onze tijd kan het daarbij bijvoorbeeld gaan om prostitutie en mensenhandel of om vluchtelingen die niet krijgen waarop zij van Godswege en/of onze eigen wetgeving recht hebben. Maar ook om pleegkinderen waarmee wordt gezeuld van het ene naar het andere adres, het terugdringen van wachtlijsten in de geestelijke gezondheidszorg of het ter discussie stellen van een ontspoorde bonuscultuur. Ook de klimaat- en voedselproblematiek met hun gevolgen voor mens en natuur behoren naar mijn mening tot de 'urgenda' van de kerk van de 21^e eeuw. Hoe zijn we hierin praktisch, priesterlijk en profetisch present? Hoe belijden we in onze tijd metterdaad ons geloof in God de schepper (Embert Messelink)? De discussie in dit themanummer was voor mij aanleiding om de woorden 'zorg dragen voor Gods schepping' alsnog toe te voegen aan de werkdefinitie om deze verantwoordelijkheid explicieter te benadrukken.

Missionair kleurenpalet

Met mensen zijn kan op allerlei manieren. Het begint met het geven van liefdevolle, onvoorwaardelijk aandacht en het aangaan van trouwe en betrouwbare relaties. Soms kortstondig, meestal langdurig. Of dat nu op het werk is of in de persoonlijke omgeving, in een maatschappelijke organisatie of in de buurt. In al die situaties en relaties kunnen gelovigen present zijn door te bidden, te dienen en te getuigen, door priesterlijke gebeden, hoopvolle woorden en concrete daden. Het is de priesterlijke houding die Stefan Paas bepleit in zijn boek *Vreemdelingen en priesters*: God vertegenwoordigen bij de mensen en de mensen bij God.⁵ Welke mensen? De mensen in onze directe omgeving. Nemen we onder hen bewust onze plaats in – met beide benen in de buurt, zoals Herman Bouma bepleit in zijn bijdrage – of lopen we weg voor onze priesterlijke roeping?

⁵ 'Een gemeente van priesters richt tekenen op van gerechtigheid en dienstbaarheid [...] zonder te verwachten dat dit direct een betere wereld zal voortbrengen. [...] Maar vanuit een spiritualiteit van tekens en voorproefjes is dit gedrag niets meer of minder dan verheerlijking van God die zijn koninkrijk laat komen.' S. Paas (2015), *Vreemdelingen en priesters. Christelijke missie in een postchristelijke omgeving*. Zoetermeer: Boekencentrum, p. 243.

Hoop
kan in
arena.
en hei
van wi
oordel
die ha
van Isr
en Go
den, d
kerk e
geme
ten vo
ping e
den aa
verbor
weg w
let wa
ons te
beloof
laten g

Op gepas

De vra
past b
wense
ander
houdi
kwetsl
bereid
wordt
ook k
sen in
weers
licht g
gaan s
goede
waaro
biedt,
worde
ontzie
zuster

6 Zie: E
and Voc
De kerk

Hoopvolle woorden bemoedigen de ander en bouwen hem of haar op. Dat kan in de dagelijkse omgang, maar ook in de sociale media en de publieke arena. Het kunnen ook – als de ander zich hiervoor opent – de verlossende en heilzame woorden van het evangelie zijn. Bij velen is nauwelijks kennis van wie God is en in Christus voor hen wil zijn. Slechte ervaringen en oordelen staan vaak in de weg. De Geest van God kan echter woorden geven die harten raken en openen voor een vernieuwde kennismaking met de God van Israël. Ook met allerlei concrete daden kunnen wij heilzaam present zijn en Gods nabijheid weerspiegelen: door op gepaste wijze hulp en zorg te bieden, door naast mensen te gaan staan en op te komen voor hun belangen in kerk en samenleving, door hen te verwelkomen in gastvrije, heilzame gemeenschappen. Zorg voor Gods schepping krijgt vorm door ons in te zetten voor een leefbare samenleving en een duurzame omgang met de schepping en haar natuurlijke hulpbronnen. De mogelijkheden zijn divers en worden aangereikt in de concrete situatie. Zo krijgt missie in context vorm, in verbondenheid met mensen en in biddend opzien naar God die hierin de weg wil wijzen. Wanneer God werkt aan zijn missie, ontstaat een kleurenpalet waarin het heil vervoegd wordt in alle facetten van ons bestaan. Hij neemt ons ter hand om iets zichtbaar te maken van de toekomst die hij heeft beloofd, de nieuwe en vernieuwde hemel en aarde. Willen we ons door Hem laten gebruiken om kleur te brengen in een vaak donkere wereld?

Op gepaste wijze present zijn

De vraag bij dit alles is: hoe doen we dit op gepaste wijze; op een manier die past bij onze nieuwe identiteit in Christus en aansluit bij de behoeften en wensen van de ander? De liefde zoekt zichzelf niet, maar het belang van de ander en de eer van God. Vanuit het evangelie wil gepast ook zeggen: in een houding van bescheidenheid, die de ander hoger acht dan zichzelf, en in kwetsbaarheid, zoals Jezus kwetsbaar present was onder de mensen.⁶ Je bent bereid je te laten raken door het onrecht dat medemensen en de schepping wordt aangedaan, om de pijn te voelen en mee te lijden. Presentie maakt je ook kwetsbaar omdat anderen er iets van kunnen vinden. En dat doen mensen in Nederland. Vaak is er waardering, maar presentie kan ook stuiten op weerstand en verzet, op vernietigende reacties op sociale media. Wanneer licht gebracht wordt in een duistere buurt, komt de duisternis in verzet. Er gaan soms stenen door de ramen van missionaire pioniers omdat zij het goede willen doen en het kwade bestrijden. Wie zich inzet voor asielzoekers - waaronder vele christenmigranten - kan bedreigd worden. Wie kerkasiel aanbiedt, kan er zeker van zijn dat er van alles over gezegd en geschreven zal worden. Wie pleit voor een andere levensstijl om het milieu en het klimaat te ontzien (Koos van Noppen), kan rekenen op tegenstand, ook van broeders en zusters in het geloof. Dat alles vraagt om een geestelijke weerbare houding,

6 Zie: E. Hof (2016), *Reimagining Mission in the Postcolonial Condition. A Theology of Vulnerability and Vocation in the Margins*. Zoetermeer: Boekencentrum, en ook: B. Reitsma (2017), *Kwetsbare liefde. De kerk, de Islam en de Drie-enige God*. Zoetermeer: Boekencentrum.

om geestelijke volwassenheid in Christus. Alleen in een dagelijkse verbondenheid met Hem en met elkaar houden we het vol. Dat vraagt om gemeenschap, om godsdienstoefening, om geestelijke disciplines als lezen en mediteren, bidden en zingen. Mooi om te zien dat dit in allerlei pioniersplekken en onder twintigers en dertigers op nieuwe manieren vorm krijgt.

In de spiegel kijken

Het derde gedeelte gaat over wederkerigheid, over de balans van geven en ontvangen. In zendingskringen wordt vooral de wederkerigheid met de ander benadrukt, het over en weer van elkaar ontvangen en leren.⁷ Ik ben zo vrij om God en de naaste in één adem te noemen, omdat ik geloof en waarneem dat dit de missionaire praktijk is. In de missionaire praktijk gaan God en de naaste hand in hand. Hij is aan het werk in de ander en in mij. Hij gebruikt mij voor de ander en de ander voor mij om ons beiden te vormen naar het beeld van zijn Zoon, stapje voor stapje. Durf ik in de spiegel te kijken van de ander en van mijn eigen ervaringen? Dat is een levenslang leerproces, een training in discipelschap in de praktijk van het leven. Discipelen zijn immers geen mensen die alles over Jezus weten, maar die doen wat hij zegt (Matteüs 7). Daarbij kunnen niet- of andersgelovigen ons een spiegel voorhouden die ons helpt om te komen tot werkelijke navolging, met name in hun inzet voor het behoud van de natuur en een gezond leefmilieu. Van Noppen maakt hier een terecht punt. Was het Jezus zelf niet die Joden - tot hun frustratie overigens - een spiegel voorhield met voorbeeldige reacties van Romeinse militairen en Samaritaanse 'afvalligen'? En is er op de terreinen van sociale en ecologische gerechtigheid voor christenen ook niet volop aanleiding en ruimte om waar mogelijk brede coalities te sluiten met gelijkgezinden?

Het kan nuttig zijn om in kerken en christelijke organisaties meer werk te maken van het missionaire leerproces en vaker in de spiegel te kijken. In mijn dissertatie heb ik hiervoor een praktijktheorie uitgewerkt met behulp van een driedeling van Peter Senge.⁸ Dit BMI-model bestaat uit bakens (B), ideeën die richting aan het samen leren, uit methoden (M) die helpen bij het samen leren en uit een infrastructuur (I) die samen leren mogelijk maakt, zoals het creëren van oefenruimte, het werken in kleine, veilige groepen en het inzetten van deskundige begeleiders.

Drie missionaire vragen

Heilzame presentie is samen te vatten in drie vragen, die samenhangen met de drie missionaire kerngrippen dienst, getuigenis en wederkerigheid. De eerste vraag is: Hoe kunnen wij vanuit ons geloof heilzaam present zijn in onze omgeving?

⁷ Zie bijvoorbeeld: L. Miedema (2005), *Wederkerigheid in het diaconaat? Diaconale begripsvorming en relatievorming in het oecumenische diaconaat*. Gorinchem: Narratio.

⁸ P. Senge (1990), *The fifth discipline*. New York: Doubleday.

Hier g
mogel
menli
wijze
is voor
om Je
Paas)
door c
vriend
De de
voor c
vraagt
metho
ces be
alleen
te kur
voor s
Jezus'
we he
toon c
het we

Is dan all

Op ee
wordt
thing
Transf
focus.
houde
het ko
door z
geloof
en de
sen G
om na
wat k
Gods
aan de

9 Tim
en rech
Rechtva
genade
doen: st

Hier gaat het om het dienen van mens en samenleving in een veelheid van mogelijkheden die aansluiten op onze context, zowel persoonlijk als gezamenlijk. De vervolgvraag is: Hoe kunnen we in deze situaties op gepaste wijze getuigen van ons geloof in Jezus Christus in wie God heilzaam present is voor alle mensen? Dat is in onze cultuur een grote zoektocht. Oproepen om Jezus te erkennen als Heer stuiten op verzet in een 'plat land' (Stefan Paas). We herkennen de verlegenheid, maar willen ons vooral laten leiden door ons verlangen en onze opdracht om van Hem te getuigen, om op een vriendelijke manier verantwoording af te leggen van de hoop die ons leeft. De derde vraag is: Op welke wijze is deze presentie heilzaam voor onszelf en voor onze kerk of organisatie? Dat is de vraag naar de wederkerigheid die vraagt om een open leerhouding en om randvoorwaarden en praktische methoden die dit leerproces ondersteunen. Het missionair-diaconale leerproces begint bij het bewustzijn dat missionaire en diaconale ervaringen niet alleen betekenis in zichzelf hebben, maar daarbij ook een geschenk zijn om te kunnen groeien in de navolging van Christus. Dat geldt ook voor de inzet voor sociale en ecologische gerechtigheid. Kunnen mensen die hiervoor in Jezus' naam hun nek uitsteken rekenen op onze belangstelling ... of vinden we het maar ongemakkelijk en mijden we hen? De eerste stap is ook hier: toon oprechte belangstelling voor de ander en voor hoe God in de ander aan het werk is met zijn Geest. Dan kunnen er heilzame ontmoetingen ontstaan.

Is dan alles missie?

Op een landelijke studiekering kreeg ik de vraag: als je missie zo breed opvat, wordt dan niet alles missie en vervaagt daarmee dan niet het begrip? 'If everything is mission, nothing is mission' zoals David Bosch stelt in zijn bekende *Transforming Mission*. Wanneer je missie te breed opvat, verlies je inderdaad focus. Daarom is het belangrijk om bij alles de kern van missie voor ogen te houden: de kerk is door Christus in de wereld gezonden om te getuigen van het koninkrijk van God dat in hem nabij is gekomen. In hem wil zeggen: door zijn dood en opstanding heen. We krijgen deel aan dit koninkrijk door geloof in Jezus en door hem te volgen in ons leven, zijn koninkrijk te zoeken en de gerechtigheid die daarbij hoort. Om herstel te brengen in de relatie tussen God en mensen, tussen mensen onderling en tussen mens en natuur; om naast mensen in nood te gaan staan, om mens en natuur recht te doen, wat krom is recht te zetten en het kwaad te bestrijden⁹; om te zorgen voor Gods schepping. Zo gaan in Gods missie de opbouw van de kerk, de dienst aan de samenleving en de zorg voor de schepping hand in hand.

⁹ Tim Keller laat zien hoe het Oude Testament twee vormen van gerechtigheid onderscheidt: recht *doen* en recht *zetten* (herstellende gerechtigheid). In: T. Keller (2011), *Ruim baan voor gerechtigheid. Rechtvaardig worden door Gods genade*. Franeker: van Wijnen. 'Heeft iemand de betekenis van Gods genade ter harte genomen, dan zal hij recht doen' (p. 111). Daarbij onderscheidt hij drie niveau van recht doen: steun geven, werken aan ontwikkeling en hervorming van de maatschappij (p. 141).

De liefde van en voor God drijft ons om met dit visioen voor ogen het bevrijdende evangelie te delen en uit te leven, dichtbij huis en tot ver over de grens, in de kracht van Gods Geest en op manieren die aansluiten bij onze omgeving. Niet triomfantelijk, want zo gemakkelijk gaat dat allemaal niet. Zeker niet wanneer noodzakelijke keuzes ook in eigen vlees snijden en concrete offers vragen. Het is presentie en navolging in *kwetsbaarheid* en in alle *voorlopigheid*, vanuit de wetenschap dat alleen God zelf in staat is om ons kleine begin van gehoorzaamheid een plek te geven in zijn nieuwe schepping. Wanneer we deze missie en dit perspectief voor ogen houden bij alles wat we doen, persoonlijk, als kerk, in christelijke maatschappelijke organisaties, wordt ons zijn en doen, ons denken en handelen, doelgericht, intentioneel, missionair. Zo kunnen we met hulp van God meer en meer goed nieuws worden voor onze omgeving, ieder in zijn eigen context en met zijn eigen roeping en gaven.

Dr. Bert Roor is opleidingsdocent aan de theologie-opleiding van de CHE en promoveerde juni 2018 aan de PThU. Hij is ouderling gemeentezending binnen de Hervormde Gemeente Veenendaal, betrokken bij een kleinschalige pioniersplek en vrijwilliger bij A Rocha. E: aroor@che.nl

Heilzame als leerom
Bert Roor,
2018, 416 bl

Bert Roor
missionair
Christelijk
medio 201
sentie. De
het verkeer
focust met
kerken. H
door veld
Veenenda
(PKN), een
en een eva
Dit met d
lijk beperk
oproepen
Tegelijkert
dit onderz
nen staat,
eerste de
matieve hi
ving besch
seling hee
protestant
ving heeft
re drive, m
baar make
schrift is d
die te mid
den opged
voor de m
Om deze
heeft Roor
drie kerke
conale lee
onder ker
betrokken
andere m
hierop act
presentie
ging dat c
om te zien
weg Gods
accent in
sterk op h
tie. In mi